

КОНСТРУКЦІЯ «ВИЗНАННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НЕДІЙСНИМИ» ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ ПРАВА: ТРАГІЧНИЙ ДОСВІД КАТАРСИСУ*

Сергій Вавженчук

*доктор юридичних наук, професор,
провідний науковий співробітник відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України,
професор кафедри приватного права КНЕУ ім. Вадима Гетьмана
ORCID: 0000-0002-6968-6720*

Стаття присвячена проблемі розуміння правової природи такого способу захисту прав інтелектуальної власності, як визнання прав інтелектуальної власності недійсними, його ефективності, належності та доцільності з огляду на доктрину та національне законодавство. Здійснюється його порівняння з таким способом захисту, як визнання недійсним юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності. Підкреслюється, що з теоретико-методологічної точки зору визнавати недійсним варто не право інтелектуальної власності, а лише юридичний факт, що фіксує (засвідчує) таке право або з якого випливає розглядуване право.

Ключові слова: захист прав, інтелектуальна власність, недійсність, патент

Постановка проблеми. Навряд чи можливо заперечити тезу про те, що в ході розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності часто застосовується такий спосіб захисту суб'єктивних прав, як визнання юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності, недійсним. Ускладнюється механізм захисту прав інтелектуальної власності тим, що на рівні Цивільного кодексу України [1], системних законів: Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [2], Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» [3] та на рівні Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності [4] означений спосіб захисту прав інтелектуальної власності модифіковано у новий спосіб захисту — «визнання прав інтелектуальної власності недійсними». Іншими словами, зміна теоретичних конструкцій «недійсності» відображає те, що з точки зору правозастосування визнанню недійсними підлягають не юридичні факти, а права, що з точки зору вчення про способи захисту цивільних прав повністю змінює всю парадигму механізму захисту прав інтелектуальної власності.

Застосовуючи нову теоретичну конструкцію «визнання прав інтелектуальної власності недійсними» у практичній площині, по суті підноситься найгостріше лезо скальпеля до справедливості, без чіткого уявлення про його ефективність, правову природу, пов'язаність з витонченою системою юридичних фактів, ювелірно збудованою для реалізації

* Стаття друкується в авторській редакції.

такого способу захисту, як визнання недійсними юридичних фактів, що фіксують права інтелектуальної власності в механізмі захисту прав інтелектуальної власності.

Навіть найбільш поверхневий погляд на окреслену проблему дає імпульс сфокусувати наукову розвідку у ключі розуміння правової природи та ефективності теоретичної конструкції такого способу захисту, як «визнання прав інтелектуальної власності недійсними».

Літературний огляд. Окремі аспекти захисту прав інтелектуальної власності були предметом наукового дослідження Н. Білоусової, О. Дорошенка, Ю. Носіка, О. Орлюк, О. Тверезенко, А. Шабаліна, О. Штефан та інших. Визнання прав інтелектуальної власності недійсними як спосіб захисту права досліджували такі науковці, як Є. Гараєв, А. Кодинець, А. Нижний, О. Рапіга, Х. Тарасенко, М. Потоцький, А. Штефан та інші.

У 2018 році А. Нижний у статті «Деякі питання вдосконалення судових способів захисту прав інтелектуальної власності на винаходи (корисні моделі)» детально аналізував такий спосіб захисту, як визнання права інтелектуальної власності недійсним, запропоновані зміни до профільного законодавства та дійшов висновку, що «конструкція «недійсного права» як способу захисту прав інтелектуальної власності потребує ґрунтовного дослідження й обґрунтування перед запровадженням її в Законі України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Аналогічного дослідження й обґрунтування потребує пропозиція про відмову від визнання недійсним патенту на винахід (корисну модель) як способу захисту порушених прав інтелектуальної власності» [5, с. 48–56]. У 2018 році А. Кодинець опублікував статтю «Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи», у якій зазначив, «що патентні права і права на засоби індивідуалізації засвідчуються фактом державної реєстрації, тому поширеним способом їх оскарження буде вимога про визнання недійсним виданого охоронного документа» [6, с. 9–13]. Таким чином, автор наголошує на правовій конструкції «визнання юридичного факту недійсним», а не на конструкції «визнання права недійсним». У 2024 році Х. Тарасенко у статті «Правові наслідки визнання прав інтелектуальної власності (охоронного документа) недійсними як спосіб захисту цивільних прав» зазначила у висновках, що «визнання недійсними прав на винаходи (корисні моделі), промислові зразки повністю або частково, визнання недійсним свідоцтва на торговельну марку, спростування в рішенні суду, яке набрало законної сили, презумпції творчого характеру праці (об'єкту авторського права), породжує низку практичних питань, які повинні бути вирішені суб'єктами правозастосування» [7, с. 220–226]. Наведене ще раз підкреслює, що є необхідність приділити увагу, а можливо, переосмислити розуміння конструкції «визнання прав інтелектуальної власності недійсними» як способу захисту суб'єктивного права та доцільність відмови від конструкції «визнання недійсним юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності».

Стаття ґрунтується на численних публікаціях автора (підручниках, навчальних посібниках, монографіях, наукових статтях, тезах тощо) і певною мірою відображає його власні раніше опубліковані наукові результати. З огляду на раніше опубліковане, частина цієї праці не містить нових наукових результатів.

Мета дослідження — урахувуючи нормативно-правові акти та доктринальні підходи, окреслити основні проблеми розуміння правової конструкції такого способу захисту, як «визнання прав інтелектуальної власності недійсними».

Виклад основного матеріалу. Правова природи такого способу захисту, як визнання юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності, недійсним, не викликає жвавої дискусії через побудову його на класичних постулатах учення про захист прав у приватному праві в межах жорсткої юридичної логіки. Натомість не досить зрозумілим є смисловий стержень такої нетрадиційної теоретичної конструкції способу захисту, як «визнання прав інтелектуальної власності недійсними», її правової природи, ефективно-

сті, її терміносистеми у прив'язці до системи юридичних фактів та їх балансує вираження на рівні правозастосовної практики.

Отож доволі цікавим видається те, що на рівні окремих норм ЦК України, Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», Закону України «Про охорону прав на промислові зразки», Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності для позначення аналізованого способу захисту прав інтелектуальної власності застосовується «понятійна шапка» у вигляді теоретичної конструкції «визнання прав інтелектуальної власності недійсними». Так, у ст. 469 ЦК України вона має такий вираз: «визнання прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель, промисловий зразок недійсними»; у ст. 479 ЦК України — «визнання прав інтелектуальної власності на компонування напівпровідникового виробу недійсними»; а в ст. 499 ЦК України — «визнання прав інтелектуальної власності на торговельну марку недійсними». У наукових колах стосовно цього відсутня єдина точка зору. Зокрема ст. 469 ЦК України низка науковців тлумачить широко, вказуючи на те, що хоча у вказаній статті мова і йде про визнання недійсними прав, логічним було б пред'явлення вимоги про визнання недійсним рішення про видачу патенту, власне патенту та його державної реєстрації, а також прав інтелектуальної власності на винахід, корисну модель або промисловий зразок [8, с. 72; 5, с. 48–56]. По суті у такий спосіб правники висловили сумнів щодо формулювання у нормі конструкції недійсності. Натомість інші правники, коментуючи згадану статтю, підтримують точку зору, за якою аналізовані права можуть бути визнані недійсними протягом усього строку чинності патенту [9, с. 778]. Іншими словами, через буквальне тлумачення вони підтримують конструкцію визнання права недійсним. Отож слід визнати, що при тлумаченні норм ст. ст. 469, 479, 499 ЦК України варто застосовувати не «право форми», а «дух права». Тобто те, що саме малося на увазі законодавцем при закладенні цієї норми у ЦК України з огляду на правила загальної норми ст. 16 ЦК України, яка задає вектор недійсності як способу захисту, а саме: конструкцію «недійсності юридичного факту».

Конструкція такого способу захисту, як «визнання прав інтелектуальної власності недійсними», вживається й у низці спеціальних законів, що регламентують права інтелектуальної власності. Так, наведене формулювання зустрічається у змісті ч. 3 ст. 1, ч. 2 ст. 3-1, ч. 8 ст. 27-1; назві та змісті розділу 6, ст. ст. 33, 33-1, 33-2 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі». Вживання законодавцем словосполучення «визнання прав інтелектуальної власності недійсними», у різних варіаціях, неможливо не помітити й у нормах ст. 1, ч. 2 ст. 2-1, назві та змісті розділу 6, ст. ст. 25, 25-1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки».

Утім у ч. 8 ст. 27-1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» є норма, у якій зазначається, що припинення дії сертифіката додаткової охорони та визнання його недійсним, захист прав володільця сертифіката додаткової охорони здійснюються у порядку, встановленому для відповідного патенту. Таким чином, законодавець усе ж допускає можливість визнання недійсним сертифіката додаткової охорони. Тобто на рівні закону допускається паралельне застосування двох різних правових конструкцій: «недійсності права інтелектуальної власності» та «недійсності юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності».

Конструкція «недійсності права інтелектуальної власності» відображена й у гл. 1, розділі 1, гл. 4 р. 3, гл. 5 р. 3, ч. 7 р. 5, ч. 4 р. 7 наказу Міністерства економіки «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності».

Таким чином, через застосування словосполучення «визнання прав інтелектуальної власності ... недійсними» на рівні як кодифікованого акта, так і системних законів, локального акта (наказу Міністерства економіки «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності») допускається

можливість застосування недійсності як способу захисту не лише до юридичного факту, а й до самого суб'єктивного права, яке, до слова, може фіксуватися цим юридичним фактом (наприклад, патентом).

У цьому ключі варто вказати на жваву полеміку, що відбувається на рівні правозастосування. Безперешкодно подолати юридико-технічний горизонт не дають змоги причини, що є в основі вівтаря класичних формальних правових конструкцій.

У першу чергу варто звернути увагу на те, що на рівні ч. 2 ст. 16 ЦК України у невичерпному переліку відсутній такий спосіб захисту, як визнання прав інтелектуальної власності недійсними. У ньому лише згадується такий спосіб захисту, як «визнання правочину недійсним». І в такому нормативному підході криється залізна логіка законодавця. Адже правочин, за своєю правовою природою, належить до юридичних фактів, чого не скажеш про суб'єктивне право інтелектуальної власності. Отже, за загальним правилом, законодавець у спеціальній ст. 16 ЦК України, яка присвячена саме способам захисту цивільних прав, допускає можливість визнавати недійсними лише окремі юридичні факти, а не суб'єктивні права.

Беззаперечним є те, що суб'єктивне право інтелектуальної власності за своєю правовою природою не належить до системи юридичних фактів, які підлягають визнанню недійсними. Право інтелектуальної власності класично включається не до системи юридичних фактів, а до змісту правовідношення. Останнє виступає елементом складу відповідного регулятивного правовідношення. Більше того, з огляду на теорію права, юридичним фактом у юридичній літературі вважають конкретні життєві обставини, з якими правові норми пов'язують виникнення, зміну або припинення правових наслідків [10, с. 207]. З цього приводу А. Нижний зазначив, що «класична» конструкція недійсності базується на тому, що судом констатується невідповідність вимогам закону певного юридичного факту (правовстановного документа), наслідком чого є позбавлення його значення правомірного юридичного факту (правовстановного документа); вважається, що права, на виникнення яких був спрямований такий юридичний факт (правовстановний документ), не виникли; сторони зобов'язані повернути одна одній все, що було отримано на підставі такого юридичного факту (правовстановного документа) [5, с. 48–56]. На це звертали увагу й інші правники [7, с. 220–226]. Він правильно вказує, що «на противагу наведених «класичній» конструкції недійсності, в проекті закону № 7538 пропонується закріпити можливість визнання в судовому порядку недійсними не власне юридичного факту та виданого на його підставі правовстановлюючого документа, а лише їхніх наслідків (відповідних прав інтелектуальної власності)» [5, с. 48–56]. З огляду на науково-правові постулати, неможливо заперечити, що динаміка правовідношення (його виникнення, зміна та припинення) ставиться у залежність від юридичного факту, а не від іншого суб'єктивного права. Як наслідок, суб'єктивне право інтелектуальної власності, як елемент складу правовідношення, не може одночасно виступати підставою виникнення (зміни, припинення) для себе самого. Якщо навіть гіпотетично припустити, що будь-яке суб'єктивне право інтелектуальної власності визнаватиметься недійсним, це автоматично ламає всю доктринальну багаторівневу систему правовідносин та систему юридичних фактів, сформованих за час існування приватного права. Тому, опираючись на «право змісту» ст. 16 ЦК України, класичне вчення про способи захисту права, з теоретико-методологічної точки зору визнавати недійсним можливо не право інтелектуальної власності, а лише юридичний факт, що фіксує таке право або з якого впливає розглядуване право. До таких юридичних фактів можна віднести патент на винахід, патент на корисну модель, свідоцтво на промисловий зразок, свідоцтво про право на спадщину тощо.

Стосовно договорів у сфері інтелектуальної власності ситуація є дещо складнішою. Через недостатність журнального простору лише зазначу, що якщо патент буде визнано недійсним, то по суті ліцензійний договір, який було укладено на його основі, слід визнати недійсним через наявність ознаки акцесорності права, що окреслений предметом

ліцензійного договору від права, яке фіксується патентом. У цьому разі не можна вести мову про неукладеність ліцензійного договору, адже сторони досягнули згоди з істотних умов такого договору, проте юридичний факт в основі предмета ліцензійного договору виявився дефектним.

При застосуванні конструкції недійсності потрібно визначити, чи порушується (оспо-рюється, не визнається) порушником суб'єктивне право правоволодільця. Тобто потрібно визначити, чи наявна фактична підстава (юридичний факт) у вигляді порушення суб'єк-тивного права інтелектуальної власності для можливості застосування способу захисту. Концептуально, наведена точка зору підтримана й судовою практикою. Так, у постанові Верховного Суду від 27 січня 2020 року у справі № 761/26815/17 у контексті такого юри-дичного факту, як договір, зазначається, що по своїй суті ініціювання спору про недій-сність договору не для захисту цивільних прав та інтересів є неприпустимим [11].

Застосування недійсності пов'язується з юридичним фактом (у нашому випадку з патентом, свідоцтвом) і спрямоване на майбутнє, що слідує з моменту виникнення такого юридичного факту. Під недійсністю в цивільному праві мають на увазі недій-сність юридичного факту (правочину, шлюб, державної реєстрації тощо) чи правов-становного документа (патенту, свідоцтва, державного акта тощо) [5, с. 48–56]. Це пов'язане з тим, що при застосуванні такого способу захисту припиняється будь-яка можливість вчинення поведінки, що впливає з дефектного юридичного факту. Таким чином, усувається дефектний юридичний факт, що є в основі правовідношення, і фокусується вектор на правових наслідках недійсності такого юридичного факту. Теоретична конструкція «визнання права інтелектуальної власності недійсним» не вписується у таку правову модель, адже в ній відсутній юридичний факт, до якого робиться відповідна правова прив'язка.

Варто погодитися з тим, що правові наслідки, спричинені недійсністю правовстанов-ного документа, не визначені на рівні ЦК України. Це спонукає звернути увагу на спе-ціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності. Однак у ньому відображена вже інша теоретична правова модель недійсності на рівні ч. 3 ст. 1, ч. 2 ст. 3-1, ч. 8 ст. 27-1, норм розділу 6, ст. ст. 33, 33-1, 33-2 Закону України «Про охорону прав на вина-ходи і корисні моделі»; ст. 1, ч. 2 ст. 2-1, норм розділу 6, ст. ст. 25, 25-1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки».

Правозастосування породжує також низку питань: якщо буде визнано недійсним право інтелектуальної власності, то який правовий режим має рішення управненої особи (Національного органу інтелектуальної власності) про видачу правовстановлюючого документа, наприклад патенту? У разі застосування такого способу захисту, як визнання прав інтелектуальної власності недійсним, таке рішення управненої особи буде перебу-вати у вакуумі правової невизначеності. Саме це вказує на еклектичність розглядуваної теоретичної конструкції способу захисту прав інтелектуальної власності.

Визнання недійсним юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності, реалізується в межах захисного правовідношення понятійної рамки механізму захисту прав у приватному праві. Водночас захисне правовідношення має свій склад (суб'єкт, об'єкт, зміст). Натомість теоретична конструкція «визнання права інтелектуальної влас-ності недійсним» не може бути окреслена захисним правовідношенням. Якщо припусти-ти зворотне, то, відповідно, регулятивне правовідношення реалізується у захисному пра-вовідношенні, що викликає ерозію усталеної доктрини регулятивних та охоронних пра-вовідносин, яка детально описана в науковій літературі [12, с. 342–474; 13, с. 58–198] у приватному праві.

За наявності нормативної та фактичної підстави в управненої особи виникає захисне право на застосування такого способу захисту, як визнання недійсним юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності. При цьому варто вказати, що попе-редне регулятивне правовідношення припиняється, адже виникло нове — захисне. При

застосуванні конструкції «визнання права інтелектуальної власності недійсним» це правило не спрацює. Адже з моменту виникнення відповідних підстав відбудеться автоматичне припинення регулятивних правовідносин, у межах яких наявне регулятивне право інтелектуальної власності, яке й повинно визнаватися недійсним, що *a priori* унеможливить застосування такої теоретичної конструкції способу захисту, як «визнання права інтелектуальної власності недійсним».

Відповідно до ч. 1 ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» *права, що випливають з державної реєстрації винаходу (корисної моделі)*, діють від дати, наступної за датою державної реєстрації винаходу (корисної моделі). Натомість відповідно до ст. 1 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» патент (патент на винахід, патент на секретний винахід, патент на корисну модель, патент на секретну корисну модель) — охоронний документ, що засвідчує пріоритет, авторство і *права на винахід (корисну модель)*. Аналіз співвідношення цих двох норм породжує низку питань, що пов'язані з реалізацією теоретичної конструкції такого нетрадиційного способу захисту, як «визнання прав інтелектуальної власності недійсними». Як при застосуванні недійсності як способу захисту розмежувати, які права випливають з державної реєстрації, а які з патенту (як правовстановного документа), з точки зору їх правової природи? Які критерії розмежування прав, що випливають з реєстрації, та прав, які засвідчує патент, і де ці критерії повинні бути зафіксовані?

Висновки. Безумовно, слід констатувати, що мета роботи досягнута, адже окреслено основні проблеми розуміння правової конструкції такого способу захисту, як визнання прав інтелектуальної власності недійсними. Разом із цим автор дійшов таких висновків. По-перше, з огляду на правозастосування, яке впливає з норм ст. ст. 469, 479, 499 ЦК України; ч. 3 ст. 1, ч. 2 ст. 3-1, ч. 8 ст. 27-1, назви та змісту розділу 6, ст. ст. 33, 33-1, 33-2 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ст. 1, ч. 2 ст. 2-1, назви та змісту розділу 6, ст. ст. 25, 25-1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»; гл. 1, розділі 1, гл. 4 р. 3, гл. 5 р. 3, ч. 7, р. 5, ч. 4 р. 7 наказу Міністерства економіки «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності», у такого способу захисту, як визнання прав інтелектуальної власності недійсним відсутнє своє доктринальне обличчя. По-друге, з точки зору науково-правових постулатів та юридичної техніки динаміка правовідношення (його виникнення, зміна та припинення) ставиться у залежність від юридичного факту, а не від іншого суб'єктивного права. Як наслідок, суб'єктивне право інтелектуальної власності, як елемент складу правовідношення, не може одночасно бути підставою виникнення (зміни, припинення) для себе самого через нетотожність правової природи з юридичним фактом. По-третє, опираючись на «право змісту» ст. 16 ЦК України, з теоретико-методологічної точки зору визнавати недійсним можливо не право інтелектуальної власності, а лише юридичний факт, що фіксує (засвідчує) таке право та/або з якого впливає розглядуване право. По-четверте, з огляду на аналіз правозастосування ст. 1 та ч. 1 ст. 28 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» через відсутність критеріїв виявлено неможливість розмежування: які права випливають з державної реєстрації, а які з патенту (як правовстановного документа), з точки зору їх правової природи. Такий стан вказує на ускладнення реалізації такого способу захисту, як визнання права інтелектуальної власності недійсним. По-п'яте, з'ясовано, що якщо патент буде визнано недійсним, то по суті ліцензійний договір, укладений на його основі, слід визнати недійсним через наявність ознаки акцесорності права, що окреслений предметом ліцензійного договору від права, що фіксується патентом. У цьому разі не можна вести мову про неукладеність ліцензійного договору, адже сторони досягнули згоди з істотних умов такого договору, проте юридичний факт в основі предмета ліцензійного договору виявився дефектним.

У наведених теоретико-методологічних координатах вимальовуються контури для уніфікації законодавства, що окреслює способи захисту у сфері інтелектуальної власності.

сті у ключі пріоритетності конструкції визнання недійсним юридичного факту, що фіксує право інтелектуальної власності на рівні ст. ст. 16, 469, 479, 499 ЦК України; у змісті ч. 3 ст. 1, ч. 2 ст. 3-1, ч. 8 ст. 27-1, назві та змісті розділу 6, ст. ст. 33, 33-1, 33-2 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі»; ст. 1, ч. 2 ст. 2-1, назві та змісті розділу 6, ст. ст. 25, 25-1 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки»; гл. 1, розділі 1, гл. 4 р. 3, гл. 5 р. 3, ч. 7 р. 5, ч. 4 р. 7 наказу Міністерства економіки «Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності».

Перелік використаних джерел

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/435-15> (дата звернення: 12.05.2025).
2. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 р. № 3687-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#n10> (дата звернення: 12.06.2025).
3. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15.12.1993 р. № 3688-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3688-12#Text> (дата звернення: 12.06.2025).
4. Про затвердження Регламенту Апеляційної палати Національного органу інтелектуальної власності : наказ Міністерства економіки від 23.11.2023 р. № 17768. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0021-24#Text> (дата звернення: 12.06.2025).
5. Нижний А. Деякі питання вдосконалення судових способів захисту прав інтелектуальної власності на винаходи (корисні моделі). Теорія і практика інтелектуальної власності. 2018. № 5. С. 48–56.
6. Кодинець А. Захист прав інтелектуальної власності в умовах впровадження судової реформи. Підприємництво, господарство і право. 2018. № 3. С. 9–13.
7. Тарасенко Х. Ю. Правові наслідки визнання прав інтелектуальної власності (охоронного документа) недійсними як спосіб захисту цивільних прав. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2024. Вип. 86, ч. 2. С. 220–226.
8. Науково-практичний коментар до цивільного законодавства України. В 4 т. / А. Г. Ярема, В. Я. Карабань, В. В. Кривенко, В. Г. Ротань. Київ: А.С.К.; Севастополь: Ін-т юрид. дослідж., 2004. Т. 2. 864 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. / 5 вид., перероб. і доп. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. Київ: Юрінком Інтер, 2013 р. Т.1. 832 с.
10. Котюк В. О. Теорія права: навч. посібник. Київ: Вентурі, 1996. С. 207.
11. Постанова Верховного Суду від 27.01.2020 р. у справі № 761/26815/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/87334249> (дата звернення: 12.05.2025).
12. Вавженчук С. Я. Договірне право: підручник: у 2-т. Т 1. Харків: Право, 2022. 632 с.
13. Вавженчук С. Я. Охорона та захист трудових прав працівників: підручник. 3-є вид. перероб та доп. Харків: Право, 2021. 592 с.

Serhii Vavzhenchuk

Doctor of Legal Sciences/Dr. Habil. (Law), Professor, Leading Researcher at the Copyright and Related Rights Department of the Intellectual Property Scientific Research Institute of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, Professor at the Department of Private Law of Vadym Hetman Kyiv National Economic University

The construction of ‘invalidation of intellectual property rights’ as a way to protect the right: a tragic experience of catharsis

When considering disputes in the field of intellectual property, a method of protecting subjective rights is often used, such as declaring a legal fact that establishes an intellectual property right invalid. The mechanism for protecting intellectual property rights is further complicated by the fact that the Civil Code of Ukraine and systemic laws are not in place: The Law of Ukraine ‘On Protection of Rights to Inventions and Utility Models’, the Law of Ukraine ‘On Protection of Rights to Industrial Designs’ and the Rules of Procedure of the Appeals Chamber of the National Intellectual Property Authority, the said method of protection of intellectual property rights has been modified to include the method of protection as ‘invalidation of intellectual property rights’. In other words, it is allowed to invalidate not only legal facts but also subjective rights, which is quite controversial from the point of view of the doctrine of civil rights protection.

The article focuses on the problem of understanding the legal nature of such a remedy as invalidation of intellectual property rights, its effectiveness, appropriateness and expediency in terms of doctrine and national legislation. The author also compares it with such a method of protection as invalidation of a legal fact which fixes an intellectual property right. It is emphasised that from the theoretical and methodological point of view, it is not the intellectual property right that can be invalidated, but only the legal fact which fixes (certifies) such a right or from which the right in question arises.

The article emphasises that the application of such a remedy as invalidation of intellectual property rights in practice is essentially carried out without a clear understanding of its effectiveness, appropriateness, legal nature, and its connection with the sophisticated system of legal facts that has been jewelled to implement such a remedy as invalidation of legal facts that fix intellectual property rights in the mechanism of intellectual property rights protection.

Keywords: protection of rights, intellectual property, invalidity, patent

Подано / Submitted: 09.07.2025

Доопрацьовано / Revised: 17.07.2025

Прийнято до публікації / Accepted: 02.08.2025